

หลักพุทธวิธีการบริหารการศึกษา Buddha's Educational Administration Methods

พระอาโซ มาเยอะ

นักวิชาการอิสระ

Phra Arso Mayoe

Independent Scholar

Corresponding Author E-mail : Arso875@gmail.com

(Received : 17 February 2023 ; Edit : 18 February 2023; accepted : 19 February 2023)

บทคัดย่อ

การบริหารเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินการทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการในระดับใดก็ตามเพราะการบริหารเป็นการนำความรู้ ความสามารถนำวิธีการที่ดีสู่การปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ มีกระบวนการที่ดีเพื่อให้การดำเนินงานต่างๆ นั้นบรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์กรหรือบรรลุเป้าหมายขององค์กรใดองค์กรหนึ่ง โดยผ่านกระบวนการต่างๆ อย่างมีหลักเกณฑ์ มีขั้นตอนและผ่านการนำศิลปะมาใช้ในการดำเนินการ ซึ่งการบริหารนั้นจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญเพื่อขับเคลื่อนหรือเพื่อดำเนินการให้การบริหารงานนั้นประสบความสำเร็จด้วยดี ดังนั้นสิ่งสำคัญที่จะเป็นหลักในการบริหารการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จได้นั้นโดยนำหลักพุทธวิธีมาใช้เป็นหลักในการดำเนินการบริหารการศึกษาให้ประสบความสำเร็จ

คำสำคัญ : การบริหาร, ความรู้

Abstract

Administration is a process that is very important for all operations, regardless of the level of action, because management is the knowledge. The ability to bring good methods to work systematically There is a good process for various operations. That fulfill the objectives of the organization or achieve the goals of any organization Through various processes With criteria There are steps and through the use of art in the operation. Which the management must have important elements to drive or to make the administration successful Therefore, it is important to be a master in educational management to be successful by using Buddhist principles to be used as a basis for successful educational management.

Keywords: administration, knowledge

บทนำ

การบริหารเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินการทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการในระดับใดก็ตามเพราะการบริหารเป็นการนำความรู้ ความสามารถนำวิธีการที่ดีสู่การปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ มีกระบวนการที่ดีเพื่อให้การดำเนินงานต่างๆ นั้นบรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์กรหรือบรรลุเป้าหมายขององค์กรใดองค์กรหนึ่ง โดยผ่านกระบวนการต่างๆ อย่างมีหลักเกณฑ์ มีขั้นตอนและผ่านการนำศิลปะมาใช้ในการดำเนินการ ซึ่งการบริหารนั้นจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญเพื่อขับเคลื่อนหรือเพื่อดำเนินการให้การบริหารงานนั้นประสบความสำเร็จด้วยดี รวมทั้งการบริหารการศึกษาซึ่งกันจะต้องมีการทำงานร่วมกันของบุคลากรในองค์กรการศึกษาหรือสถานศึกษาซึ่งทุกคนที่มีส่วนร่วมในการทำงานหรือผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ต้องประกอบด้วยหลักการทำงานที่ดีเพื่อยึดเป็นหลักในการทำงาน ซึ่งการทำงานนี้ต้องเป็นการทำงานที่ทุกคนมีส่วนร่วมและต้องช่วยการทำงานเพื่อให้การทำงานนั้นประสบความสำเร็จ หรือบรรลุเป้าหมายหรือบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการทำงานขององค์กรนั้นๆ ซึ่งในเบื้องต้นขอเสนอความหมายของการบริหารพอเป็นสังเขปโดยมีนักวิชาการผู้ให้ความหมายของการบริหาร ดังนี้

การบริหารการศึกษา หมายถึง การควบคุมและการบริหารขึ้นไปเพื่อพัฒนาเด็ก เยาวชน ประชาชนในด้าน บุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ พฤติกรรมและคุณธรรมในการเป็นสมาชิกที่ดีภายใต้สภาพการทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ การปกครองที่เป็นอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ

การบริหารการศึกษาเป็นการดำเนินการเพื่อให้เด็กและเยาวชนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดโดยใช้ กระบวนการที่มีแบบแผนทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

การบริหาร หมายถึง กระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดหมายขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพ (efficient) และ ประสิทธิภาพ (effective) โดยอาศัยหน้าที่ทางการบริหาร (Administrative Functions) อย่างน้อย 4 ประการ คือ การวางแผน การจัดการ การนำและการควบคุมซึ่งกระบวนการดังกล่าวมีผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบที่จะให้มีการปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

สรุป การบริหารการศึกษา คือ กระบวนการการดำเนินการเพื่อพัฒนาเด็ก เยาวชน ประชาชนในด้านบุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถ พฤติกรรมและคุณธรรมที่พึงประสงค์ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมตามโลกาภิวัตน์เพื่อให้บรรลุ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ทฤษฎีของการบริหาร

ทฤษฎีของการบริหารเป็นศาสตร์ที่มีองค์ประกอบของความรู้หลักและกฎเกณฑ์ที่นำมาจากศาสตร์ สาขาต่างๆ เพื่อไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาความรู้เกี่ยวกับการบริหารแล้วนำไปสู่การปฏิบัติจริงการบริหารที่จะประสบผลสำเร็จ ได้นั้นก็ขึ้นอยู่กับความสามารถประสบการณ์ และทักษะของผู้บริหารการประยุกต์เอาทฤษฎีต่างๆ เกี่ยวข้องกับการ บริหารไปสู่การปฏิบัติจริงให้ได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมนับว่าเป็นศิลปะอย่างหนึ่ง ซึ่งนักวิชาการ และนักการศึกษาหลายท่านได้เสนอทฤษฎีของการบริหารที่น่าสนใจดังนี้

เทเลอร์ (Taylor) กล่าวถึงทฤษฎีการบริหารเชิงวิทยาศาสตร์ 6 ประการ คือ

1. หลักเรื่องเวลาถือว่าการวัดความสามารถในการผลิต โดยการวัดเวลาในการผลิตและการตั้งเวลา มาตรฐานสำหรับการผลิตทั้งหมด ซึ่งการวัดผลผลิตของการทางานนั้น ถ้าจะวัดให้ถูกต้องต้องใช้เวลาเป็นเครื่องตัดสิน และควรมีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานของเวลาที่ควรใช้ ในการทำงานแต่ละอย่างหรือประเภทด้วย

2. หลักการกำหนดหน่วยค่าจ้าง ค่าจ้างสำหรับบุคลากรนั้นต้องเหมาะสมกับผลงานและอัตราค่าจ้างนั้น พิจารณา โดยยึดหลักเกณฑ์ข้อ 1 นอกจากนั้นผู้ปฏิบัติงานควรได้ทำงานที่เหมาะสมกับความสามารถของตนเองมากที่สุด

3. หลักการแยกงานวางแผนออกจากงานปฏิบัติ คือ ฝ่ายบริหารควรทำหน้าที่ด้านการวางแผนและ ประสานงานเพื่อให้ฝ่ายปฏิบัติงานทำงานได้อย่างคล่องตัว มีประสิทธิภาพไม่ควรให้ฝ่ายปฏิบัติงานเป็นฝ่ายรับผิดชอบใน การคิดและวางแผนงานในการทำงาน ฝ่ายบริหารควรวางแผนโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการ เวลาและข้อมูลอื่นๆ ตามหลักเกณฑ์ในข้อ 1 และข้อมูลที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการผลิตการปฏิบัติงานนั้นจะต้องสะดวกรวดเร็วขึ้นทันเหตุการณ์ นอกจากนั้นการทำงานต้องมีระบบและวิธีการที่เหมาะสม

4. หลักการทำงานโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ถือว่าวิธีการของการทำงานควรจะถูกกำหนดโดยฝ่ายบริหารฝ่าย บริหารควรจะเป็นผู้รับผิดชอบ (ไม่ใช่ฝ่ายปฏิบัติงาน) ในการจัดวิธีการทำงาน แสวงหาวิธีและเทคนิคทางวิทยาศาสตร์ที่ เหมาะสมและดีที่สุดมาใช้ และฝ่ายบริหารต้องฝึกอบรมให้แก่ผู้ปฏิบัติงานให้มีความรู้และความสามารถอย่างเหมาะสมใน การทำงานตามเทคนิคนั้นๆ โดยอาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์เพื่อให้ได้ผลผลิตสูงสุด

5. หลักการควบคุมงานโดยฝ่ายบริหารถือว่า ฝ่ายบริหารควรได้รับการฝึกอบรมในด้านการบริหาร ซึ่งตั้งอยู่บน หลักการของวิทยาศาสตร์ และสามารถประยุกต์หลักวิทยาศาสตร์มาใช้ในการจัดการและการควบคุมให้เกิดประโยชน์มา กยิ่งขึ้น และฝ่ายบริหารต้องเป็นฝ่ายควบคุมการทำงานของฝ่ายปฏิบัติงานด้วย

6. หลักการจัดระเบียบการปฏิบัติงานมีการพิจารณานำหลักการบริหารแบบทหารมาใช้ควรมีการจัดองค์การให้ เหมาะสมเพื่อให้เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและทำงานอย่างประสานสัมพันธ์กันระหว่างแผนการต่างๆ ในองค์การนั้น โดยยึดถือความเคร่งครัดในระเบียบวินัยในการส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงาน

คริสอาร์กิริส (Chris Argyris) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้ 3 ประการ คือ

1. ส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น คือ สมาชิกในองค์การย่อมมีความปรารถนาที่จะได้ร่วมแสดงความคิดเห็น ในการบริหารในองค์การ การรับฟังความคิดเห็นทำให้รู้สึกว่าได้มีส่วนร่วมในการบริหารองค์การแล้ว

2. การมีส่วนร่วมช่วยให้เกิดการยอมรับในเป้าหมาย คือ เมื่อมีความร่วมมือเกิดขึ้นภายในองค์กรก็ทำให้สมาชิกทั้งหมดภายในองค์กรมีเป้าหมายเดียวกันเป็นการยินยอมพร้อมใจกันปฏิบัติ ซึ่งเป็นผลทางใจอันนำไปสู่การปฏิบัติงานอย่างเต็มที่

3. การมีส่วนร่วมทำให้เกิดความสำนึกในหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบ คือ เป็นการกระตุ้นให้เกิดความสำนึกในหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบในการปฏิบัติงานในองค์กร

มาสโลว์ (Maslow) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการจูงใจ 4 ประการ คือ

1. ความต้องการของมนุษย์มีลำดับขั้นจะเริ่มจากความต้องการขั้นต่ำสุดไปหาสูงสุด
2. ความต้องการของมนุษย์มีความต่อเนื่องมีความต้องการไม่สิ้นสุด และต้องการชนิดใหม่ขึ้นไปอีก
3. เมื่อมนุษย์ได้รับการตอบสนองระดับต่ำแล้วก็จะมีความต้องการระดับสูงขึ้น หรือเมื่อความต้องการระดับสูงได้รับการตอบสนองแล้วก็อาจเกิดความต้องการระดับต่ำอีกก็ได้
4. ความต้องการของมนุษย์มีความเกี่ยวเนื่องกันและซับซ้อนกันอยู่ แม้ว่าความต้องการระดับหนึ่งได้ หายไปแล้วก็เกิดความต้องการระดับอื่นเข้ามาแทนที่แต่ความจริงแล้วความต้องการเหล่านั้นได้รับการตอบสนองเพียงบางส่วนเท่านั้น

ฟาโยล์ (Fayol) ได้กล่าวถึง หลักการบริหาร 14 ประการ คือ

1. การแบ่งงานกันทำ (Division of Work) คือ การทำงานควรมีการแบ่งงานกันทำตามแต่ละฝ่ายงาน เพื่อส่งเสริมความสามารถ ความมั่นใจ และความถูกต้องแม่นยำในการทำงานที่จะช่วยให้ผลผลิตของงานเพิ่มสูงขึ้น

2. อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Authority and Responsibility) คือ ในการทำงานผู้ที่ได้รับมอบให้ปฏิบัติงานใดก็ควรจะได้รับมอบอำนาจอย่างเพียงพอที่จะสามารถปฏิบัติงานนั้นไปได้ด้วยดีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบจึงควรไปด้วยกัน

3. ความมีระเบียบวินัย (Discipline) คือ ผู้ปฏิบัติงานที่ดีจะต้องมีระเบียบวินัยในการทำงานจึงต้องมีการออกกฎระเบียบเพื่อให้มีการเคารพและเชื่อฟังผู้บังคับบัญชา

4. ความมีเอกภาพในการบังคับบัญชา (Unity of Command) คือ ผู้ปฏิบัติควรเป็นผู้ได้รับการบังคับบัญชาสั่งการจากผู้บริหารเพียงคนเดียว ภายใต้แผนงานและเป้าหมายที่กำหนดไว้

5. เอกภาพในการอำนวยการ (Unity of Direction) คือ การทำงานในกลุ่มเดียวกัน ควรมีหัวหน้าในการดำเนินการเพียงคนเดียว ภายใต้แผนงานและเป้าหมายที่กำหนดไว้

6. ประโยชน์ส่วนบุคคลถือว่าเป็นรองจากประโยชน์ส่วนรวม (Subordination of Individual Interests to General Interests) คือ ในธุรกิจใดๆ ก็ตามผู้บริหารไม่ควรเห็นแก่ประโยชน์ของคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยจะต้องปฏิบัติตนให้ เป็นตัวอย่างให้คำปรึกษาแนะนำและร่วมมือกับผู้ปฏิบัติงานทุกคนอย่างทั่วถึง และไม่เห็นแก่ประโยชน์ของตนเป็นที่ตั้ง

7. การให้ผลประโยชน์ตอบแทน (Remuneration) คือ เงินเดือน ค่าจ้าง ควรถือหลักความยุติธรรม โดยคำนึงถึงค่าครองชีพ สภาวะทางเศรษฐกิจ ความต้องการด้านแรงงาน สถานภาพของผู้ร่วมงานเพื่อความพึงพอใจของทั้งสองฝ่ายทั้งนายจ้างและลูกจ้าง

8. การรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง (Centralization) คือ เมื่อมีการมอบอำนาจให้ผู้บริหารคนใดแล้วก็ให้สามารถควบคุมบังคับบัญชาหรือสั่งการได้โดยให้ผู้บริหารพิจารณาตามความเหมาะสมตามสถานการณ์ว่าควรกระจายอำนาจหรือรวมอำนาจทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะขององค์กร บุคลิกภาพส่วนตัว และคุณค่าทางจริยธรรมของผู้บริหาร

9. สายการบังคับบัญชา (Chain of Common or Scalar Chain) เป็นสิ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการระหว่างผู้บังคับบัญชา ซึ่งควรจัดให้มีช่วงของการบังคับบัญชาลดหลั่นที่เหมาะสมไม่ควรทางเกินเกินไป เพราะจะก่อให้เกิดช่องว่างของสายการบังคับบัญชา

10. คำสั่ง (Order) คือ ในการบริหารงานนั้นจำเป็นต้องมีการสั่งการที่จะต้องออกเป็นคำสั่งหรือกฎระเบียบข้อบังคับที่เป็นลายลักษณ์อักษรวางไว้เพื่อให้ผู้ปฏิบัติรับทราบและปฏิบัติตาม

11. ความเสมอภาค (Equality) คือ หลักแห่งความยุติธรรมที่ผู้บริหารจะต้องปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคน รวมทั้งมีความเมตตากรุณา ความจงรักภักดีต่อทุกคนโดยเสมอภาค

12. ความมั่นคงในหน้าที่การงาน (Stability of Tenure of Personnel) คือ การดำรงอยู่ในตำแหน่งของบุคลากรที่มีความต้องการเวลาในการเรียนรู้งานเพื่อที่สามารถปฏิบัติงานให้ ได้ดีบุคลากรจึงไม่ควรให้ถูกปรับออกหรือเปลี่ยนแปลงตำแหน่งก่อนเวลาอันควรทั้งนี้เพื่อประโยชน์แห่งความมั่นคงทั้งขององค์กรและบุคลากร

13. ความคิดริเริ่ม (Initiative) คือ ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น วางแผนและร่วมปฏิบัติงาน เพื่อที่จะได้เป็นผู้ที่มีประสิทธิภาพ และเกิดความพึงพอใจแก่ผู้ร่วมงานทุกฝ่าย ความคิดริเริ่มเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของผู้บริหารทางธุรกิจ

14. ความสามัคคี (Esprit de Corps) คือ ผู้บริหารต้องสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในองค์การเป็นการก่อให้เกิดความกลมเกลียวปรองดองและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

ลูเธอร์ กุลlick และเลียนดอลล์ เออร์วิกค์ (Luther Gulick & Lyndall Urwick) ได้กล่าวถึง กระบวนการในการบริหารว่ากระบวนการหรือวิธีการในการบริหารแบบ POSDCORB เป็นกระบวนการหรือวิธีการในการบริหารที่ได้รับการยกย่องมากวิธีหนึ่งอันเป็นคำย่อของภาระหน้าที่ที่สำคัญของนักบริหาร 7 ประการได้แก่

1. การวางแผน (P-Planning) เป็นการวางแผนโครงการกิจกรรม ซึ่งเป็นการเตรียมการก่อนลงมือปฏิบัติเพื่อให้การดำเนินการสามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การจัดองค์การ (O-Organizing) เป็นการกำหนดโครงสร้างขององค์การโดยมีการพิจารณาให้ เหมาะสมกับงาน เช่น การแบ่งงาน (Division of Work) เป็นกรม กอง หรือแผนก โดยอาศัยปริมาณงานคุณภาพของงาน หรือจัดตามลักษณะเฉพาะของงาน (Specialization) นอกจากนี้ยังพิจารณาในแง่ของการควบคุม (Span of Control) หรือพิจารณาในแง่ของหน่วยงาน เช่น หน่วยงานหลัก (Line) และหน่วยงานที่ปรึกษา (Staff) เป็นต้น

3. การจัดหาคูคลากรมาปฏิบัติงาน (S-Staffing) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์การนั่นเอง ทั้งนี้เพื่อให้ได้บุคลากรมาปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับการจัดแบ่งหน่วยงานที่กำหนดเอาไว้

4. การอำนวยการ (D-Directing) เป็นภารกิจในการใช้ศิลปะในการบริหารงาน เช่น ภาวะผู้นำ (Leadership) มนุษยสัมพันธ์ (Human Relations) การจูงใจ (Motivation) และการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นต้น

5. การประสานงาน (CO-Ordinating) เป็นการประสานให้ส่วนต่างๆ ของกระบวนการทำงานได้ต่อเนื่องและเกี่ยวเนื่องกันเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและราบรื่น

6. การรายงาน (R-Reporting) เป็นกระบวนการและเทคนิคของการแจ้งให้ผู้บังคับบัญชาตามชั้นได้ ทราบถึงผลการปฏิบัติงาน โดยที่มีความสัมพันธ์กับการติดต่อสื่อสาร (Communication) ในองค์การอยู่ด้วย

7. การงบประมาณ (B-Budgeting) เป็นภารกิจที่เกี่ยวกับการวางแผนการทำบัญชี การควบคุมเกี่ยวกับการเงิน และการคลัง

สรุปได้ว่า ทฤษฎีของการบริหาร หมายถึง แนวความคิดหรือความเชื่อที่เกิดขึ้นอย่างมีหลักเกณฑ์ มีการสังเกตและทดสอบจนเป็นที่แน่ใจ ทฤษฎีเป็นส่วนของมโนทัศน์ที่เชื่อมโยงกันเป็นข้อสรุปแบบกว้างที่ได้ พรรณนาและอธิบายถึงพฤติกรรมการบริหารองค์ การทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ ถ้าทฤษฎีได้รับการพิสูจน์ บ่อยๆ ก็จะกลายเป็นกฎเกณฑ์ ทฤษฎีเป็นแนวความคิดที่มีเหตุผลและสามารถนำไปประยุกต์ และปฏิบัติได้ ทฤษฎีมีบทบาทในการให้คำอธิบายเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทั่วไปและชี้แนะแนวทางในการวิจัย

หลักพุทธวิธีการบริหาร

1. หลักพุทธวิธีการบริหารการศึกษาด้านตน ได้แก่

โยนิโสมนสิการ การใช้ความคิดถูกวิธี คือ การทำในใจโดยแยบคายผู้บริหารการศึกษาควรยึดหลักธรรมโยนิโสมนสิการในการครองตนประยุกต์ใช้กับทักษะภาวะผู้นำ และการตัดสินใจสอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ กล่าวว่าข้อธรรมโยนิโสมนสิการสัมปทาจะทำให้พึ่งตนเองและเป็นพึ่งของคนอื่นได้

พรหมวิหาร 4 ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ มีข้อธรรม 4 ข้อ คือ เมตตา ความรักปรารถนาดี อยากให้เขามีความสุข กรุณา ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ มุทิตา ความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง ผู้บริหารการศึกษาควรยึดหลักธรรมพรหมวิหาร 4 เพื่อการครองตนประยุกต์ใช้กับทักษะภาวะผู้นำ และการติดต่อสื่อสาร

เบญจธรรม คู่กับเบญจศีลมีข้อธรรม 5 ข้อ คือ เมตตาและกรุณา ความรักใคร่ปรารถนาให้มีความสุขความเจริญและความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์คู่กับศีลข้อที่ 1 สัมมาอาชีวะ การหาเลี้ยงชีพในทางสุจริตคู่กับศีลข้อที่ 2 กามสังวร ความสำรวมในกาม, ความสำรวมระวังรู้จักยับยั้งควบคุมตนในทางกามารมณ์ คู่กับศีลข้อที่ 3 สัจจะ ความสัตย์ ความซื่อตรงคู่กับศีลข้อที่ 4 สติสัมปชัญญะ ระลึกได้และรู้ตัวอยู่เสมอ คือ ฝึกตนให้เป็นคนรู้จักยั้งคิด รู้สีกตัวเสมอว่าสิ่งใดควรทำและไม่ควรทำ ไม่มัวเมาประมาท คู่กับศีลข้อที่ 5 ผู้บริหารการศึกษาควรยึดหลักธรรม เบญจธรรมหรือเบญจกัลยาณธรรมเพื่อการครองตนประยุกต์ใช้กับทักษะภาวะผู้นำ

กัลยาณมิตรตตา ความมีกัลยาณมิตร คือ มีผู้นำสั่งสอนที่ปรึกษาเพื่อนที่คบหาและบุคคลผู้แวดล้อมที่ดี ผู้บริหารการศึกษาควรยึดหลักธรรมกัลยาณมิตรตตาเพื่อการพัฒนาตนเองการปฏิบัติตนในการใช้ภาวะผู้นำ ในฐานะผู้นำองค์การที่มีประสิทธิภาพประยุกต์ใช้กับทักษะภาวะผู้นำ และทักษะการบริหารความขัดแย้งสอดคล้องกับความคิดเห็นของพระพรหมคุณาภรณ์กล่าวไว้ว่า กัลยาณมิตรตตานำมาใช้ในการพัฒนาชีวิตแก้ปัญหาและทำการสร้างสรรค์

สุจริต 3 ความประพฤติดี ประพฤติชอบมีข้อธรรม 3 ข้อ คือ กายสุจริต ความประพฤติชอบด้วยกายวิสุจริต ความประพฤติชอบด้วยวาจา มโนสุจริตความประพฤติชอบด้วยใจ ผู้บริหารการศึกษาควรยึดหลักธรรมข้อสุจริต 3 เพื่อการครองตนประยุกต์ใช้กับทักษะภาวะผู้นำการสร้างแรงจูงใจและการตัดสินใจ

พละ 5 ธรรมอันเป็นกำลังมีข้อธรรม 5 ข้อ คือ สัทธา ความเชื่อ วิริยะ ความเพียร สติความระลึกได้ สมาธิ ความตั้งจิตมั่น ปัญญาความรู้ทั่วชัด ผู้บริหารการศึกษาควรยึดหลักธรรมพละ 5 เพื่อการครองตนประยุกต์ใช้กับทักษะภาวะผู้นำ

กัลยาณมิตรธรรม 7 คุณสมบัติของมิตรดีและมิตรแท้มีข้อธรรม 7 ข้อ คือ ปิโย น่ารัก กรุณา เคารพ ภาวนีโย นำเจริญใจ หรือ นำยกย่อง อดตา จ รู้จักพูดให้ได้ผลรู้จักชี้แจงให้เข้าใจ วจนกขโม อดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟัง คำปรึกษาซักถาม คำเสนอแนะ คมกิริยา จ กถิ กตตา แกล้งเรื่องล้าลึกได้ โน จญ ฐานะ นิโยชเย ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสียผู้บริหารการศึกษาควรยึดหลักธรรมกัลยาณมิตรธรรม 7 เพื่อการครองตนประยุกต์ใช้กับทักษะภาวะผู้นำ และการสร้างแรงจูงใจ

สัปปุริสธรรม 7 ธรรมของสัตบุรุษคุณสมบัติของคนดี ธรรมของผู้มีข้อธรรม 7 ข้อ คือ อัมมัญญตา ความรู้จักธรรม รู้หลัก หรือ รู้จักเหตุ อตถัญญตา ความรู้จักอรรถรู้ความมุ่งหมาย หรือรู้จักผล กาลัญญตา ความรู้จักกาล คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสม ปริสสัญญตา รู้จักชุมชนและรู้จักที่ประชุมรู้จักิริยาที่จะประพฤติต่อชุมชนนั้นๆ ปุคคลัญญตา ความรู้จักบุคคลผู้บริหารการศึกษาควรยึดหลักธรรมสัปปุริสธรรม 7 เพื่อการครองตนประยุกต์ใช้กับทักษะภาวะผู้นำและการตัดสินใจ

ทศพิธราชธรรม ธรรมของพระราชาคุณธรรมของผู้ปกครองบ้านเมืองธรรมของนักปกครองมีข้อธรรม 7 ข้อ คือ ทาน การให้ ศีล ความประพฤติดีงาม ปริจจาคะ การบริจจาค คือ เสียสละ อาชวชะ ความซื่อตรง มัททวะ ความอ่อนโยน ตปะ ระวังยับยั้งข่มใจได้ อักโกธะ ความไม่โกรธ อวิหิงสา ความไม่เบียดเบียน ขันติ ความอดทน อวิโรธนะ ความไม่คลาดธรรมผู้บริหารการศึกษาควรยึดหลักธรรมทศพิธราชธรรมเพื่อการครองตนประยุกต์ใช้กับทักษะภาวะผู้นำ และการสร้างแรงจูงใจ ตัวอย่างเช่น

1.1 การบริหารด้านตนโดยใช้หลักพละ 5 คือ

1. หลักพุทธวิธีด้านตนด้านแรก คือ ศรัทธาพละ คือ ความเชื่อหรือความรักต่องานที่เราต้องมีความชอบและรักงานที่ตนเองทำอยู่หรืองานที่ตนเองได้รับมอบหมายหรืองานที่เป็นหน้าที่ของตนเองที่ต้องรับผิดชอบ ซึ่งเป็นสิ่งแรกที่เราจะต้องมีเพราะอะไรก็ตามที่เราชอบหรือเรารักแล้วการจะลงมือทำหรือดำเนินการต่างๆ ก็จะทำให้ดีกว่าสิ่งที่เราไม่ชอบ เพราะนั่นการจะเป็นผู้บริหารที่ดีจะต้องมีความเชื่อ มีความรักต่อสิ่งที่ตนต้องทำหรือสิ่งที่จะทำ

2. หลักพุทธวิธีด้านตนข้อต่อมา คือ วิริยะพละ เมื่อเรามีความรักหรือชอบที่จะทำอะไรสักอย่างแล้วความขี้เกียจจะหายไปเพราะอะไรเพราะเรารักที่จะทำสิ่งนี้ ดังนั้นความขยันหมั่นเพียรต่องานหรือสิ่งที่ตนเองรักตนเองชอบจึงจะไม่มีขาดในส่วนนี้ ซึ่งการบริหารการศึกษาก็เช่นกันหากเรามีความรักที่จะทำงานการบริหารเราก็รักที่จะทำและรักในสิ่งที่ตนเองทำด้วยทำให้เป็นการสนับสนุนกันของทั้งศรัทธากับวิริยะ เพราะฉะนั้นการจะทำงานให้บรรลุตามเป้าหมายหรือบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการทำงานได้ผู้ที่มีหน้าที่จะต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างขยันขันแข็ง ไม่เกียจคร้านในการทำงานเพื่อให้ผลงานออกมาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3. หลักพุทธวิธีด้านตนข้อต่อมา คือ สติพละ คือ การเอาใจใส่ต่องาน ทำงานอย่างรอบคอบและถือเอางานเป็นภาระที่ตนต้องรับผิดชอบ การจะเป็นผู้นำหรือเป็นผู้บริหารที่ดีนั้นจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเพื่อนร่วมงานหรือ

สัปปริสธรรม 7 ผู้บริหารการศึกษาควรยึดหลักธรรมสัปปริสธรรม 7 ในการครองใจคนประยุกต์ใช้กับทักษะภาวะผู้นำ และการตัดสินใจสอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ กล่าวว่าคุณสมบัติแบบหรือมนุษย์โดยสมบูรณ์ซึ่งถือได้ว่าเป็นสมาชิกที่มีคุณค่าที่แท้จริงของมนุษยชาติ ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นคนเต็มคนผู้สามารถนำหมู่ชนและสังคมไปสู่สันติสุขและความสวัสดิธรรมหรือคุณสมบัติตามสัปปริสธรรม 7

อปรีหานิยธรรม 7 ผู้บริหารการศึกษาควรยึดหลักธรรมอปรีหานิยธรรม 7 ในการครองใจคนประยุกต์ใช้กับทักษะภาวะผู้นำ และการบริหารความขัดแย้งสอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์กล่าวว่าคนมีส่วนร่วมในการปกครองที่ดีโดยเฉพาะคนในสังคมประชาธิปไตยพึงรู้หลักและปฏิบัติดังนี้ ก.รู้หลักอธิปไตย คือ รู้หลักความเป็นใหญ่ที่เรียกว่าอธิปไตย 3 ข. มีส่วนในการปกครองโดยปฏิบัติตามหลักการร่วมรับผิดชอบที่จะช่วยป้องกันความเสื่อมนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองโดยส่วนเดียวที่เรียกว่า อปรีหานิยธรรม 7

อริยทรัพย์ 7 ผู้บริหารการศึกษาควรยึดหลักธรรมอริยทรัพย์ 7 ในการครองใจคนประยุกต์ใช้กับทักษะภาวะผู้นำ และการตัดสินใจสอดคล้องกับพิเชษฐ์ อัมสุข วิจัยเรื่อง การประเมินศักยภาพตามแนวพุทธของศึกษานิเทศก์ในเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 พบว่า มีคุณสมบัติของคนดี อริยทรัพย์ 7 ในระดับค่อนข้างมาก

ทศพิธราชธรรม ผู้บริหารการศึกษาควรยึดหลักธรรมทศพิธราชธรรมในการครองใจคนประยุกต์ใช้กับทักษะภาวะผู้นำ และการสร้างแรงจูงใจ สอดคล้องกับพุทธทาสภิกขุกล่าวว่าธรรมะ คือ หน้าที่จึงถือเอาธรรมะหรือหน้าที่เป็นที่พึงเกิดจะมีพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ครบถ้วนอยู่ในคำว่าหน้าที่นั่นเองในที่นี้ธรรมะหมายถึง หน้าที่แห่งการปฏิบัติตามทศพิธราชธรรม ซึ่งจะเป็นความถูกต้องที่สุดหน้าที่ที่ทำมาหาเลี้ยงชีพก็เป็นหน้าที่หมวดหนึ่ง (การครองงาน) หน้าที่ในการบริหารร่างกายให้เป็นอยู่ปกติก็เป็นหมวดหนึ่ง (การครองตน) หน้าที่ในการติดต่อกับสังคมรอบด้านนี้ก็เป็นหมวดหนึ่ง (การครองคน) อย่างน้อยก็เป็น 3 หมวดแห่งหน้าที่ที่จะเป็นความปลอดภัย แต่ในที่นี้จะยึดเอาหลักทศพิธราชธรรมมาเป็นหลักของการปฏิบัติในสิ่งที่เรียกว่าหน้าที่ถ้าถือธรรมะนี้เป็นหลักแล้วจะง่ายตายในการที่จะทำหน้าที่ที่พึงหวังให้ ครบถ้วนตัวอย่างเช่น

หลักพุทธวิธีการบริหารด้านผู้ร่วมงานโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 คือ

1. หลักพุทธวิธีด้านผู้ร่วมงานข้อแรก คือ เมตตา หมายถึง ความปรารถนา ความต้องการให้ผู้อื่นได้รับความสุข ซึ่งผู้บริหาร หรือผู้บังคับบัญชาจึงต้องมีความเมตตาต่อผู้ร่วมงานเพื่อให้ผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานอย่างมีความสุข ต้องคอยดูแลเอาใจใส่ผู้ร่วมงานด้วยรวมถึงการสนับสนุนให้การสนับสนุนความก้าวหน้าในหน้าที่การงานเพื่อให้ผู้ร่วมงานได้มีโอกาสประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานและที่สำคัญในการทำงานร่วมกันของทั้งผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาต้องเป็นร่วมงานแบบเข้าอกเข้าใจกัน ซึ่งจะทำให้การทำงานร่วมกันอย่างมีความสุขทำให้ทุกคนในองค์กรเกิดความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และนำไปสู่การทำงานที่ดีบรรลุเป้าหมายของการทำงานร่วมกัน

2. หลักพุทธวิธีด้านผู้ร่วมงานข้อต่อมา คือ กรุณา หมายถึง ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ การเป็นผู้บังคับบัญชานั้นควรให้ความสนใจความเดือดร้อนของผู้ร่วมงานด้วย ไม่ใช่เป็นเพียงผู้บริหารจัดการเรียนหน้าที่ต้องรับผิดชอบอย่างเดียวต้องสนใจการทำงานของผู้ร่วมงาน ปัญหาของผู้ร่วมงานที่ผู้บริหารเองก็ต้องให้ความสนใจและเอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือ หรือให้คำปรึกษาที่ดี ช่วยหาทางช่วยเหลือให้ผู้ร่วมงานพ้นจากปัญหาที่เจออยู่ เพราะฉะนั้นผู้บริหารจึงควรให้ความสนใจและเอาใจความเดือดร้อน ความทุกข์ของผู้ร่วมงานเพราะถ้าผู้ร่วมงานมีปัญหาประสิทธิภาพการทำงานก็จะด้อยลงไปด้วย ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องให้ความสนใจและช่วยกันหาทางแก้ปัญหาให้ผู้ร่วมงานสามารถแก้ปัญหาได้ และสามารถกลับมาทำงานได้อย่างมีความสุขอีกครั้ง กล่าวได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารควรให้ความสนใจเอาใจใส่ให้มาก

3. หลักพุทธวิธีด้านผู้ร่วมงานข้อต่อมา คือ มุทิตา หมายถึง มีความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี ซึ่งคนที่เป็นผู้บริหาร หรือผู้ร่วมงานควรมี คือ ไม่อิจฉาหรือแสดงอาการไม่พอใจเมื่อผู้ร่วมงานได้ดี การเป็นผู้บริหารที่ดีควรให้การสนับสนุนให้การส่งเสริมเพื่อนำความสำเร็จเหล่านั้นมาเป็นกำลังใจสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ในองค์ที่ตนทำงานอยู่ให้ดีขึ้นเพราะกำลังใจหรือการสนับสนุนจากผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ร่วมงานพร้อมที่จะสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่องค์กรที่ตนอยู่ โดยใช้ความรู้ ความสามารถที่ตนมีพร้อมกับการสนับสนุนของผู้บริหาร

4. หลักพุทธวิธีด้านผู้ร่วมงานข้อสุดท้าย คือ อุเบกขา หมายถึง การวางเฉย หรือความยุติธรรมเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่เป็นผู้บริหารหรือผู้นำ หากผู้บริหารหรือผู้นำไม่มีความยุติธรรมแล้วความวุ่นวายต่างๆ จะเกิดขึ้นกับหน่วยงานหรือองค์กรที่ตนอยู่ทำให้เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก ซึ่งส่งผลให้การดำเนินการต่างๆ

ไม่ประสบผลสำเร็จและที่สำคัญการทำงานก็ทำงานแบบไม่มีความสุขในการทำงาน เพราะฉะนั้นผู้นำจึงต้องไม่มีอคติหรือความลำเอียงทำอะไรต้องทำอย่างถูกต้องและยุติธรรม ซึ่งจะส่งผลให้การทำงานของผู้ร่วมงานทำงานอย่างสบายใจไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของหน่วยงานหรือองค์กรนั้นๆ

หลักพุทธวิธีด้านผู้ร่วมงานต้องประกอบด้วยธรรม 4 ประการคือ หลักเมตตา ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับความสุข หลักกรุณา ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ หลักมุทิตา มีความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี และหลักอุเบกขา มีความยุติธรรมปราศจากความลำเอียงหรืออคติ

หลักพุทธวิธีการบริหารการศึกษาด้านการงาน ได้แก่

โยนิโสมนสิการ ผู้บริหารการศึกษาควรยึดหลักธรรมโยนิโสมนสิการเพื่อการครองงานประยุกต์ใช้กับทักษะภาวะผู้นำ และการตัดสินใจ

อิทธิบาท 4 ผู้บริหารการศึกษาควรยึดหลักธรรมอิทธิบาท 4 เพื่อการครองงานประยุกต์ใช้กับทักษะภาวะผู้นำ และการสร้างแรงจูงใจ

พละ 5 บริหารการศึกษาควรยึดหลักธรรมพละ 5 เพื่อการครองงานประยุกต์ใช้กับภาวะผู้นำ

สุจริต 3 ผู้บริหารการศึกษาควรยึดหลักธรรมสุจริต 3 เพื่อการครองงานประยุกต์ใช้กับทักษะภาวะผู้นำ และการสร้างแรงจูงใจและการตัดสินใจ

ฆราวาสธรรม 4 ผู้บริหารการศึกษาควรยึดหลักธรรมฆราวาสธรรม 4 เพื่อการครองงานประยุกต์ใช้กับทักษะภาวะผู้นำ

สัปปริสธรรม 7 ผู้บริหารการศึกษาควรยึดหลักธรรมสัปปริสธรรม 7 เพื่อการครองงานประยุกต์ใช้กับทักษะภาวะผู้นำ และการตัดสินใจ ตัวอย่างเช่น

3.1 หลักพุทธวิธีการบริหารด้านการงานโดยใช้หลักอิทธิบาท 4 คือ

1. หลักพุทธวิธีด้านการงานข้อแรก คือ ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น หมายถึง มีความพอใจมีความรักที่จะทำในสิ่งนั้นก็คืองานที่ตนเองรับผิดชอบ หรือหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมายซึ่งเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่องานที่ต้องบรรลุตามเป้าหมายงานทุกชนิดหรือองค์ทุกองค์ที่ดำเนินกิจการต่างๆ นั้นล้วนต้องการความสำเร็จจากการดำเนินการทั้งนั้น ดังนั้นการที่จะหาใครคนใดคนหนึ่งมาทำหน้าที่ให้กับกิจการของตนเองนั้นก็จะต้องคัดมาจากคนที่มีความรู้ ความสามารถ แล้วต้องมีใจรักในงานที่ทำด้วยเพราะถ้ารับคนที่มีความรู้ ความสามารถอย่างเดียวแต่ไม่มีใจรักในงานที่ทำก็จะทำให้การดำเนินงานต่างๆ เป็นไปได้ไม่ดีเท่าที่ควรเพราะเขาไม่รักในงานนี้จริงๆ ดังนั้นหลักการครองงานที่ดีลำดับแรกคือต้องเป็นคนที่มีความพอใจในงานที่ทำ หรือรักในงานหรืออาชีพที่ตนทำซึ่งจะทำให้การดำเนินงานต่างๆ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลบรรลุเป้าหมายหรือบรรลุวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน

2. หลักพุทธวิธีด้านการงานข้อต่อมา คือ มีความพากเพียรในสิ่งที่ทำคือไม่เกียจคร้านในการทำงานหรือปฏิบัติหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมาย ไม่ย่อท้อต่อความลำบากต่างๆ ที่เข้ามาในระหว่างการทำงานต่างๆ มีความรับผิดชอบต่องานที่ทำอยู่ เพราะว่าการดำเนินงานต่างๆ ทุกชนิดไม่ว่าจะดำเนินการโดยใครก็ตามย่อมมีอุปสรรค ความยุ่งยาก ความลำบาก ความเหนื่อยล้าและอื่นๆ มากมาย แต่ถ้าบุคคลนั้นมีความรักรักในงานนั้นไม่ว่าจะลำบากแค่ไหนก็จะไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคต่างๆ ที่ประสบในการดำเนินการ แต่มีความขยันทำมันจนให้สำเร็จได้ ดังนั้นความพากเพียรในสิ่งที่ตนทำอยู่นั้นก็เป็นสิ่งที่สำคัญมากต่อการปฏิบัติงานเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

3. หลักพุทธวิธีด้านการงานข้อต่อมา คือ การใส่ใจในการทำงาน หมายถึง การทำงานทุกอย่างต้องเอาใจใส่ในการทำงานไม่อย่างนั้นงานที่ทำนั้นจะไม่ประสบผลสำเร็จหรือไม่บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานที่หน่วยงานหรือองค์กรแต่ละแห่งได้ตั้งไว้ ซึ่งจะทำให้หน่วยงานหรือองค์กรนั้นต้องเสียเวลาแก่งัดไขใหม่เพื่อให้การดำเนินการดำเนินไปสู่เป้าหมายที่วางเอาไว้ ถ้าหากการเอาใจใส่งานทุกอย่างก็ไม่สามารถประสบผลสำเร็จหรือบรรลุเป้าหมายได้ ดังนั้นการทำงานที่ดีเพื่อให้ได้ผลงานที่ดีบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ได้นั้นต้องเอาใจใส่ต่องานที่ได้รับหมาย ไม่ละเลยต่องานที่รับผิดชอบ

4. หลักพุทธวิธีด้านการงานข้อสุดท้าย คือ วิมังสา คือ การตรวจสอบความเรียบร้อยของงานเพื่อว่าหากเจอข้อผิดพลาดหรือปัญหาที่ต้องแก้ไขถ้าเป็นปัญหาหรือข้อผิดพลาดที่ควรแก้ไขเพื่อให้งานออกมาดีมีคุณภาพ ซึ่งเป็นขั้นตอนของการตรวจสอบความเรียบร้อยของงานเพื่อให้งานที่ทำนั้นให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือตามวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานเป็นขั้นตอนสุดท้ายก่อนการประเมินผลงานว่าดีหรือไม่ เป็นไปตามเป้าหมาย หรือตามวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานหรือไม่อย่างไร

หลักพุทธวิธีด้านการงานต้องประกอบด้วย ฉันทะ ความพอใจในงานหรือหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย วิริยะ ความพากเพียร ความขยันในงานที่รับผิดชอบ จิตตะ การเอาใจใส่ในหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมาย และวิมังสา การตรวจสอบความเรียบร้อยของงานที่ดำเนินการแล้ว

สรุปการบริหารเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินการทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการในระดับใดก็ตามเพราะการบริหารเป็นการนำความรู้ ความสามารถนำวิธีการที่ดีสู่การปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ มีกระบวนการที่ดีเพื่อให้การดำเนินงานต่างๆ นั้นบรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์กรหรือบรรลุเป้าหมายขององค์กรใดองค์กรหนึ่ง โดยผ่านกระบวนการต่างๆ อย่างมีหลักเกณฑ์ มีขั้นตอนและผ่านการนำศิลปะมาใช้ในการดำเนินการ ซึ่งการบริหารนั้นจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญเพื่อขับเคลื่อนหรือเพื่อดำเนินการให้การบริหารงานนั้นประสบความสำเร็จด้วยดี ดังนั้น สิ่งสำคัญที่จะเป็นหลักในการบริหารการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จได้นั้นโดยนำหลักพุทธวิธีมาใช้เป็นหลักในการดำเนินการบริหารการศึกษาให้ประสบความสำเร็จ

บรรณานุกรม

- วิรัตน์ สายสุด. (2549). “คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนตามทัศนะของข้าราชการครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาอำนาจเจริญ”. **วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- สุรัชย์ โสภามรม. (2549) “ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดอุบลราชธานีที่มีต่อการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2555). **แนวคิดทฤษฎีและประเด็นเพื่อการบริหารทางการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: หจก.ทิพย์วิสุทธิ.
- ภารดี อนันต์นาวี. (2553). **หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา**. ชลบุรี : มนตรี.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์, สมชาย หิรัญภิตติ และสมศักดิ์ วานิชยาภรณ์. (2545). **ทฤษฎีองค์การ**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร จำกัด.
- พระพรหมคุณ ญาณรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2547). **ธรรมบุญชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา
- พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ). (2547). **การครองตน ครองคน และครองงาน หลักปฏิบัติสำหรับผู้บริหารและคนทำงาน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- พิเชษฐ์ อัมสุข. (2548). การประเมินศักยภาพตามแนวพุทธของศึกษานิเทศก์ในเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรีเขต 1. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.